

УДК 378.07:005.342

DOI <https://doi.org/10.37915/pa.vi57.597>

Шоробура І. М.^{*},
orcid.org/0000-0003-3728-7968

ІННОВАЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті розкрито особливості інноваційного менеджменту у сфері вищої освіти, його основну мету, напрямки та характеристики. Так, напрямки розвитку вищої освіти висвітлено в контексті Стратегії розвитку вищої освіти в Україні. У Стратегії акцентовано на досягненні цілей сталого розвитку України на період до 2030 року, де пріоритетними напрямками та завданнями є цифрова трансформація, яка передбачає пришвидшення розвитку важливих цифрових освітніх екосистем і розвитку цифрового потенціалу, що потребує підготовки компетентних фахівців, які володіють цифровими компетенціями, та високоякісного наукового й освітнього середовища і безпечних платформ.

Звернено увагу на цифровізацію суспільства, зокрема щодо використання штучного інтелекту, що неминуче призведе до його впливу на здатність людини здобувати нові знання, аналізувати їх та застосовувати. Відзначено, що всі освітні стандарти мають практико орієнтовану спрямованість.

Акцентовано на актуальності дуальної освіти як способу навчання, який уможливорює поєднання навчання в закладах освіти з навчанням на робочих місцях в установах та організаціях, поглиблення навичок і практичних умінь, отримання певної кваліфікації. Важливою умовою дуального навчання є працевлаштування за спеціальністю.

Визначено потребу мережевої освіти, яка визначає спосіб організації навчання її здобувачів, завдяки якому оволодіння знаннями буде відбуватися через участь різних суб'єктів освітньої діяльності, які можуть взаємодіяти між собою.

Значну увагу приділено інноваційному менеджменту у Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії, зокрема інноваційному освітньому процесу, цифровим платформам, міжнародній академічній мобільності. Студенти закладу мають можливість і вже відвідали чимало різних закордонних закладів освіти. Така співпраця сприяє міжнародній інтеграції, а також забезпечує додаткові можливості оволодіння окремими компетенціями.

Ключові слова: інноваційний менеджмент, вища освіта, Стратегія розвитку вищої освіти в Україні, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, напрямки інноваційного менеджменту, цифрові освітні системи, інтернаціоналізація вищої освіти.

Постановка проблеми. Менеджмент як наукова дисципліна, що систематично вивчає проблеми управління, сформувався на початку ХХ століття. Сьогодні важко знайти сферу діяльності, що була би більш важливою та різнобічною, ніж управління, оскільки саме від нього значною мірою залежить ефективність виробництва та якість обслуговування населення.

Знання теоретичних основ управління дозволяє освоїти культуру та майстерність керування колективом – уміння ставити як загальні, так і конкретні цілі, визначати проблеми діяльності, розробляти стратегію управлінської діяльності з урахуванням суспільних й індивідуальних інтересів, а також контролювати процес їх реалізації.

Фахівці у сфері менеджменту мають бути здатні здійснювати функції планування, організації, координації, мотивації та контролю праці для досягнення визначених цілей.

Основним завданням менеджменту вищої освіти є формування організаційної культури та сприятливого інноваційного клімату, що мотивують працівників до впровадження нововведень.

В умовах реформування та швидких змін в освітньому процесі потрібно шукати інноваційну модель управління, яка б відповідала ключовим перетворенням,

^{*}© Шоробура І. М.

що відбуваються в освітньому просторі країни. Управлінська діяльність у галузі освіти вимагає оптимізації та впровадження нових підходів, спрямованих на розвиток і поліпшення якості професійної діяльності керівників закладів освіти.

2022 року в Україні було ухвалено Стратегію розвитку вищої освіти. Станом на сьогодні вона визначає основні напрямки розвитку системи вищої освіти та її ключові характеристики, які мають бути досягнуті до 2032 року. Для реалізації мети цієї Стратегії розроблено стратегічні та операційні цілі, завдання на найближче десятиліття, а також відповідні показники для оцінювання досягнень, механізми виконання, очікувані результати, заходи для моніторингу реалізації Стратегії на кожному етапі та ресурси, необхідні для її виконання. Одним із прикладів цих змін є внесення коректив до освітніх та професійних стандартів [3].

Аналіз досліджень. Аналіз наукової літератури з цієї проблеми свідчить, що деякі питання інноваційного менеджменту в освіті досліджували В. Андрущенко, С. Бараннікова, І. Бех, О. Боднар, В. Бондарь, Л. Ващенко, П. Герчикова, О. Грішнова, Т. Заяць, І. Зязюн, Л. Даниленко, І. Дичківська, Г. Дмитренко, М. Згуровський, В. Кремень, О. Мармаза, Н. Погрібна та ін. [1].

Узагальнення поглядів зазначених авторів дозволяє зробити висновок, що стимулювання розвитку управління освітою не можливе без урахування економічних, політичних і соціальних аспектів розвитку суспільства. Інтеграція цих факторів вимагає розроблення та впровадження нових підходів до управління в освітній сфері.

Мета статті – розкрити особливості інноваційного менеджменту у сфері сучасної вищої освіти, його основну мету, напрямки та характеристики.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі відбувається розроблення освітніх стандартів другого покоління. Основною причиною змін є не лише інтеграція національної системи освіти у ЄОП, а й розвиток суспільства та ті вимоги, які воно ставить перед освітою, а також розвиток науки. Оскільки кожні 3-5 років у кожній галузі відбуваються суттєві зміни, упроваджуються нові технології, це призводить до перегляду освітніх стандартів.

2022 року в Україні було ухвалено Стратегію розвитку вищої освіти, яка станом на сьогодні визначає напрямки розвитку системи вищої освіти, її основні характеристики, що мають бути сформовані до 2032 року. Для досягнення мети цієї Стратегії визначено стратегічні та оперативні цілі й завдання на наступне десятиліття, а також відповідні показники (індикатори) успішності, механізм їх реалізації, очікувані результати, заходи для моніторингу виконання Стратегії на кожному етапі та необхідні ресурси. Прикладом цих змін є внесення змін до освітніх, професійних стандартів.

Зазначена Стратегія спрямована на досягнення Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року, де пріоритетними напрямками та завданнями є цифрова трансформація, що передбачає прискорення розвитку ефективних цифрових освітніх екосистем, розвитку цифрового потенціалу, що потребує підготовлених працівників, високоякісного наукового та освітнього середовища і безпечних платформ [3].

Перегляд освітніх стандартів відбувається і у зв'язку з євроінтеграційними процесами. Так, цього року відбувається адаптація галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти. Особлива увага звертається на так звані «регульовані» спеціальності, що передбачають запровадження єдиних державних кваліфікаційних іспитів.

Ще однією новацією є врахування інтересів зацікавлених суб'єктів, що робить освітні стандарти гнучкими, а освітні програми – привабливішими. Про це свідчить той факт, що значний обсяг освітньої програми надається для оволодіння загальними та спеціальними (фаховими) компетенціями спеціальності, визначеними Стандартом вищої освіти. Не менше 25% обсягу освітньої програми відводиться на індивідуальну освітню траєкторію здобувача. Інші 25% задовольняють потреб ринку, регіону. Усі освітні стандарти мають практико орієнтовану спрямованість.

Сучасні освітні стандарти мають гармоніювати з Національною рамкою кваліфікацій, яка змінюється. Однак у цьому напрямку виникають певні труднощі – адаптація та відсутність окремих професійних стандартів. Так, у Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії, де переважно готують учителів, професійний стандарт учителя закладу загальної середньої освіти зазнав змін, як і освітній стандарт (мова йде про безбар'єрний доступ).

Сьогодні важливим є навчання, що пов'язане з дуальною освітою. Закон України «Про освіту» визначає таку форму, і тому вона є на часі, адже багато студентів працює, особливо з магістратури. Дуальна форма здобуття фахової передвищої та вищої освіти – це метод навчання, що поєднує теоретичне навчання в освітніх закладах та інших суб'єктах освітньої діяльності з практичним навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях, що дозволяє оволодіти програмними результатами, удосконалити практичні навички й уміння, а також здобути відповідну кваліфікацію. Важливим аспектом такого навчання є працевлаштування за фахом [2].

Це допомагає долати кадровий голод, що виникає в умовах війни, адже сьогодні ми бачимо зміну ринку праці, яка має вплив на формування освітньо-професійних програм щодо узгодження їх із вимогами сьогодення.

У дуальній формі освіта розглядається і в Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії.

Ще однією особливістю є впровадження мережевої освіти, що організує навчання здобувачів освіти за участю різних суб'єктів освітньої діяльності, які взаємодіють між собою для досягнення освітніх результатів.

Мережева взаємодія між суб'єктами освіти передбачає залучення кадрових, матеріально-технічних, навчально-методичних, інформаційних тощо ресурсів, які б забезпечили якість освіти. Це включає всебічний розвиток здобувачів освіти та задоволення їх освітніх потреб; створення умов для засвоєння освітньої програми; поглиблене вивчення окремих предметів і впровадження профільного навчання; розширення доступу до сучасних технологій і засобів навчання для здобувачів освіти та педагогічних працівників. Мережеве навчання поєднується з очною, заочною та дистанційною формами навчання.

Сьогодні впроваджено грантову систему здобуття освіти для осіб, які вступили на контракт [4]. Це пілотний проект, у який увійшов 181 заклад вищої освіти, серед яких – і Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія. Так, буде запроваджено військову підготовку студентів – і хлопців, і дівчат. Також поступово повертаємося до офлайн-навчання (онлайн – у крайніх випадках).

Сьогодні, у важких умовах для нашої країни, освітній процес у ХГПА здійснюється за змішаною формою навчання: фахова передвища освіта й бакалаврат навчаються офлайн, а магістратура – онлайн. Цифровізація освіти допомагає в організації освітнього процесу. Ми використовуємо сучасні цифрові платформи, запропоновані Міністерством освіти і науки України, а також самостійно їх шукаємо. Ми розуміємо, що в цифрову епоху сучасний здобувач освіти має бути ознайомлений з усіма можливими технологіями.

У Стратегії розвитку вищої освіти України на 2022-2032 роки визначено стратегічну мету щодо інтернаціоналізації наукових досліджень та освіти України. Її реалізація передбачає:

- запровадження іноземного досвіду в Україні;
- збільшення кількості міжнародних освітньо-наукових проектів;
- інтеграцію наукових і науково-педагогічних працівників у глобальний науковий простір;
- створення сприятливих умов для залучення приватних інвестицій, а також активну участь бізнесу в розвитку інфраструктури та науково-освітнього середовища;
- співпрацю між установами вищої освіти, участь у реалізації міжнародних наукових проектів і програм, зокрема з країнами Європейського Союзу [3].

Це потребує вдосконалення академічної мобільності учасників освітнього процесу через двосторонні угоди.

ХГПА розвиває академічну мобільність, зокрема міжнародну. Підписано угоди з Європейським інститутом безперервної освіти (Словаччина), Муш Алпарслан Університетом (Туреччина), Сулейман Демірель Університетом (Туреччина), Інститутом освіти та спорту (Прешів, Словаччина), Міжнародною академією прикладних наук в Ломжі (Польща), Вищою школою лінгвістичною в Ченстохові, Вищою школою ім. В.П. Владновіца у Плоцьку, Міжнародною організацією ІЛА, Університетом Utah Valley University (UVU). Здобувачі освіти ХГПА мають можливість і відвідали різні закордонні заклади освіти. Така співпраця сприяє міжнародній інтеграції, а також забезпечує додаткові можливості оволодіння компетенціями.

8 жовтня 2022 року Україна приєдналася до країн ЄС, що мають затверджений план упровадження принципів відкритої науки. Уряд ухвалив розпорядження «Про затвердження національного плану щодо відкритої науки» в Україні до 2030 року. Відкрита наука передбачає доступ до інфраструктур, науково-технічної інформації з можливістю їх багаторазового використання, обміну та поширення через інформаційно-комунікаційні технології з метою вдосконалення науково-технічного та суспільного розвитку. Відкрита наука в Україні – це відкритий обмін знаннями, якість наукових досліджень та їх впливу на суспільство.

Відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України передбачено реалізацію таких завдань:

- забезпечення доступу до наукової інформації в відкритому форматі;
- забезпечення відкритого доступу до дослідницької інфраструктури;
- створення умов для ефективного використання науково-технічної інформації та об'єктів дослідницької інфраструктури у відкритому доступі;
- популяризація науки, поширення наукових знань;
- покращення системи оцінювання якості;
- поінформованість та формування компетенцій у питаннях відкритої науки [3].

Висновки. Через тенденції загальноцивілізаційного розвитку науки як сфери, що продукує нові знання, освіта, яка оприлюднює знання, робить їх діяльними, потрапляє в коло пріоритетів суспільства, що прагне бути конкурентоспроможним у сучасному світі. Проте цивілізаційні тенденції розвитку науки й освіти ставлять нові вимоги перед людиною, а отже, відіграють значну роль у становленні особистості.

Упровадження інноваційного менеджменту є важливим пріоритетом розвитку освітнього потенціалу України в умовах сьогодення. Упровадження інноваційного менеджменту в освітніх закладах передбачає принципи демократизації та гуманізації навчально-виховного процесу та управління ним. Актуальність проблеми інноваційного менеджменту в Україні зумовлена національними пріоритетами розвитку, вимогами до країни-кандидата на вступ до ЄС, інтеграцією у європейський простір закладів вищої освіти та потребою забезпечення розвитку України як сильної європейської держави.

Перспективи подальших досліджень щодо розвитку інноваційного менеджменту у сфері вищої освіти ми вбачаємо в розробленні методичних проєктів із цієї проблеми та використанні їх у процесі практики здобувачів вищої освіти.

Список використаних джерел:

1. Мармаза О. І. Інноваційний менеджмент в освіті: сутність, функції, засоби. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2014. Вип. 36. С. 309–316. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2014_36_46
2. Підготовка вчителя нової української школи: проблеми та шляхи їх вирішення: матеріали міжвузівської (заочної) науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 28 лютого 2017 року). Хмельницький: ХГПА. 2017. 333 с.
3. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2022 р. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки № 286-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-p#Text>

4. Шоробура І. М., Долинський Є. В., Долинська О. О. Менеджмент вищої освіти: навч. посіб. Хмельницький: ПП Заколотний М. І. 2015. 259 с.
5. Шоробура І. М., Долинська О. О., Долинський Є. В. Менеджмент в освіті: зарубіжний досвід: навч. посіб. Хмельницький: ПП Заколотний М. І. 2015. 366 с.

References:

1. Marmaza, O. I. (2014). Innovatsiyni menedzhment v osviti: sutnist, funktsii, zasoby [Innovative management in education: essence, functions and means]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh*, 36, 309–316. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2014_36_46 [in Ukrainian].
2. Pidhotovka vchytelia novoi ukrainskoi shkoly: problemy ta shliakhy yikh vyrishennia, Materialy mizhvuzivskoi (zaochnoi) naukovo-praktychnoi konferentsii [Teacher training for the New Ukrainian School: problems and ways to solve them, Proceedings of the interuniversity scientific and practical conference]. (2017). Khmelnytskyi [in Ukrainian].
3. On approval of the Strategy for the Development of Higher Education in Ukraine for 2022-2032 No. 286-r. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated February 23, 2022. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-p#Text> [in Ukrainian].
4. Shorobura, I. M., Dolynskiy, Ye. V., & Dolynska, O. O. (2015). *Menedzhment vyshchoi osvity* [Higher education management]. Khmelnytskyi [in Ukrainian].
5. Shorobura, I. M., Dolynska, O. O., & Dolynskiy, Ye. V. (2015). *Menedzhment v osviti: zarubizhnyi dosvid* [Management in education: foreign experience]. Khmelnytskyi [in Ukrainian].

Shorobura I. M.,
orcid.org/0000-0003-3728-7968

INNOVATION MANAGEMENT IN THE FIELD OF HIGHER EDUCATION

The article reveals the features of innovative management in the field of higher education, its main purpose, directions and characteristics. In particular, directions for the development of higher education are shown in the context of the Strategy for the Development of Higher Education in Ukraine.

The Strategy specifies the achievement of the Sustainable Development Goals of Ukraine for the period until 2030, where the priority areas and tasks are digital transformation, which involves two priority directions, such as accelerating the development of effective digital educational ecosystems and the development of digital potential, which requires trained scientific, scientific and pedagogical workers who possess digital competences, a high-quality scientific and educational environment, and secure platforms that meet privacy and ethical standards.

Attention is drawn to the digitization of society, in particular in the use of artificial intelligence, which will inevitably lead to its impact on a person's ability to acquire new knowledge, analyze and apply it.

Practically all educational standards provide for a practical orientation.

Emphasis is placed on the relevance of dual education as a way of obtaining education, which involves the combination of training in educational institutions and other subjects of educational activity with training at workplaces in enterprises, institutions and organizations for mastering program results, deepening practical abilities and skills, and acquiring qualifications.

The need for network education has been determined, which provides for a method of organizing the training of education seekers, thanks to which the mastering of the educational program takes place with the participation of various subjects of educational activity that interact with each other.

Much attention is paid in the article to innovative management at the KHPA, in particular to innovative educational process, digital platforms, international academic mobility. Students of the institution have the opportunity and have already visited many different educational institutions abroad.

Key words: innovative management, higher education, Strategy for the development of higher education in Ukraine, KHPA, directions of innovative management, digital educational systems, internationalization of higher education.

*Дата надходження статті: 11.06.2024 р.
Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Галус О. М.*